

บทนำ

โดยที่สภาพสังคมในปัจจุบันมีความเจริญทางอุตสาหกรรมมากขึ้น การดำเนินชีวิตของมนุษย์ย่อมต้องมีการแข่งขันกันมากขึ้นตามไปด้วย ในทางธุรกิจก็เช่นกันผู้ประกอบการทั้งหลายก็ย่อมต้องแข่งขันกันมากยิ่งขึ้น เพราะสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่มีความเจริญมาก คนก็จะนิยมลงทุนทำธุรกิจการค้ามากขึ้น ธุรกิจของเอกชนอาจจัดตั้งในรูปของการประกอบกิจการส่วนบุคคล (Individual Proprietorship) หรือห้างหุ้นส่วนสามัญ (Partnership) หรือห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล (Registered partnership) หรือห้างหุ้นส่วนจำกัด (Limited Partnership) หรือในรูปบริษัทจำกัด (Limited Company or Limited Corporation) อย่างไรก็ตามกิจการที่เป็นธุรกิจขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ มักจะจัดตั้งในรูปของบริษัทจำกัด เนื่องจากว่าธุรกิจในรูปแบบของบริษัทจำกัดนั้นสามารถทำการระดมทุนได้กว้างขวาง และมีข้อได้เปรียบในด้านต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะในเรื่องขอบเขตความรับผิดชอบของผู้ลงทุน ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยได้กำหนดขอบเขตความรับผิดชอบของผู้ลงทุนในกิจการที่เป็นห้างหุ้นส่วนและบริษัทจำกัด ในลักษณะที่แตกต่างกัน

การที่บริษัทจำกัดสามารถระดมทุนได้กว้างขวาง โดยผู้ที่ต้องการลงทุนเพียงแต่เข้าชื่อหุ้นของบริษัทจำกัดนั้น ๆ ก็จะกลายเป็นผู้ถือหุ้นของบริษัท และมีสิทธิหน้าที่ต่าง ๆ ตลอดจนความรับผิดชอบต่อบริษัทที่กฎหมายกำหนด และเมื่อใดไม่ต้องการร่วมดำเนินการต่อไปก็สามารถโอนหุ้นของตนนั้นให้กับบุคคลอื่นต่อไปได้ ดังนั้นผู้ถือหุ้นก็คือผู้ลงทุนในบริษัทนั่นเอง ผู้ถือหุ้นจึงเปรียบเสมือนเป็นเจ้าของบริษัท หุ้นของบริษัทจึงสามารถโอนกันได้ง่าย

อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุที่สภาพสังคมและเศรษฐกิจที่เจริญมาก การดำเนินธุรกิจต้องแข่งขันกันเป็นอย่างมากนี้ บริษัทจำกัดมักจะต้องพยายามหา

เทคนิคหรือสิ่งใหม่ ๆ ตลอดจนการดำเนินการในด้านการบริหารงานของบริษัท (Management) ที่มีประสิทธิภาพและเป็นไปโดยรวดเร็ว เพื่อเป็นการพัฒนา และผลักดันให้ธุรกิจการค้าของตนเป็นที่นิยมและประสบความสำเร็จ และการที่บริษัทจะสามารถบรรลุเป้าหมายแห่งความสำเร็จได้มากน้อยเพียงใด ก็ต้องขึ้นอยู่กับความร่วมมือร่วมใจของผู้ร่วมลงทุนด้วยกันเองเป็นสำคัญ ฉะนั้น บางบริษัท จึงอาจเข้มงวดในการเลือกสรรบุคคลที่จะเข้ามาร่วมธุรกิจด้วย เพื่อต้องการ ปกป้องผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้น และการควบคุมการบริหารงานของบริษัท ตลอดจนบริษัทต้องปกปิดข้อมูลของบริษัทเป็นความลับ บริษัทอาจวางมาตรการเพื่อ เลือกสรรบุคคลที่จะเข้าร่วมธุรกิจด้วยก็ได้ กล่าวคือ บริษัทอาจกำหนดมาตรการ ในส่วนที่เกี่ยวกับหุ้นและผู้ถือหุ้นให้เป็นไปตามที่บริษัทต้องการ ซึ่งจะสามารถทำได้ มากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับกฎหมายว่าได้ให้อำนาจกระทำได้เพียงใดด้วย

วัตถุประสงค์และความสำคัญของเรื่องที่ศึกษาวิจัย

การประกอบธุรกิจในรูปบริษัทจำกัด หากเป็นบริษัทเอกชนจำกัด ซึ่งมี ผู้ถือหุ้นจำนวนไม่ถึงหนึ่งร้อยคน (99 คน) ก็ต้องปฏิบัติตามหลักกฎหมายใน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 แต่ถ้าเป็นบริษัทมหาชนจำกัด ซึ่งมีผู้ ถือหุ้นตั้งแต่หนึ่งร้อยคนขึ้นไป ก็จะต้องปฏิบัติตามหลักกฎหมายในพระราชบัญญัติ บริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2521 และในเรื่องที่บริษัทต้องการวางมาตรการบาง อย่างเพื่อเลือกสรรบุคคลเข้ามาร่วมธุรกิจด้วย โดยบริษัทอาจวางข้อกำหนดใน ส่วนที่เกี่ยวกับหุ้นและผู้ถือหุ้น กล่าวคือ เป็นการวางข้อจำกัดในการโอนหุ้น (Restrictions on Transfer of Shares) ได้ นั้น กฎหมายทั้งสองดัง กล่าว ก็ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับกรณีนี้ไว้เช่นกัน คือ

ในบริษัทเอกชนจำกัด ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1129
วรรคแรกได้บัญญัติไว้ว่า

" อันว่าหุ้นนั้นย่อมโอนกันได้โดยมิต้องได้รับความยินยอมของบริษัท เว้นแต่เมื่อเป็นหุ้นชนิดระบุชื่อลงในใบหุ้น ซึ่งมีข้อบังคับของบริษัทกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น "

บริษัทเอกชนจำกัดจะมีหุ้น 2 ชนิด คือ หุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือ และหุ้นชนิดระบุชื่อ หุ้นทั้ง 2 ชนิดสามารถโอนกันได้โดยมิต้องได้รับความยินยอมของบริษัท ซึ่งถือเป็นหลักทั่วไปว่าหุ้นของบริษัทสามารถโอนกันได้ แต่ก็มีข้อยกเว้นว่าในกรณีที่เป็นหุ้นชนิดระบุชื่อ กฎหมายก็ให้อำนาจแก่บริษัทที่จะกำหนดการโอนหุ้นเป็นอย่างอื่นได้ แต่จะต้องระบุไว้ในข้อบังคับของบริษัท ตามบทบัญญัติกฎหมายที่กล่าวมา ส่วนหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือ กฎหมายมิได้บัญญัติให้เป็นข้อยกเว้นไว้เช่นเดียวกับหุ้นระบุชื่อ จึงเป็นปัญหาว่าหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือจะสามารถจำกัดการโอนโดยข้อบังคับเช่นเดียวกับหุ้นชนิดระบุชื่อได้หรือไม่ และผลจะเป็นเช่นไร

ส่วนในบริษัทมหาชนจำกัด พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2521 มาตรา 70 ได้บัญญัติไว้ว่า

" บริษัทจะกำหนดข้อจำกัดใด ๆ ในการโอนหุ้นมิได้ เว้นแต่เพื่อเป็นการปฏิบัติตามมาตรา 15 หรือข้อจำกัดนั้นจะเป็นไปเพื่อรักษาลิทธิและผลประโยชน์ที่บริษัทจะพึงได้รับตามกฎหมาย

ผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทจะโอนหุ้นที่ซื้อตามมาตรา 17 (3) ก่อนครบกำหนดสองปี นับแต่วันจดทะเบียนเป็นบริษัทแล้วมิได้ เว้นแต่จะได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมผู้ถือหุ้น "

บริษัทมหาชนจำกัดนั้น มีหุ้นชนิดเดียวคือ หุ้นชนิดระบุชื่อ และโดยหลักทั่วไปหุ้นของบริษัทสามารถโอนได้โดยเสรี บริษัทไม่อาจวางข้อจำกัดใด ๆ ในการโอนหุ้นได้ เว้นแต่เฉพาะในกรณีที่กฎหมายได้กำหนดยกเว้นให้กระทำได้ตามบทบัญญัติข้างต้นดังกล่าวเท่านั้น ซึ่งในกรณีดังกล่าวนี้จะถือเป็นข้อจำกัดการโอน

หุ้นตามหลักแนวความคิด (Concept) ที่ก่อให้เกิดมีการวางข้อจำกัดในการโอนหุ้น ตลอดจนทฤษฎี (Theory) ทางกฎหมายอะไรบ้างที่สนับสนุนและนำมาใช้ในการวางข้อจำกัดนี้ และในการร่างข้อบังคับของบริษัทในส่วนนี้ ควรคำนึงถึงปัจจัยใดบ้างเพื่อให้ข้อบังคับนั้นมีความเป็นธรรมแก่ผู้ถือหุ้น, บริษัทและบุคคลภายนอก

ปัญหาที่ทำการศึกษาวิจัย

1. การกำหนดข้อจำกัดในการโอนหุ้น มีแนวความคิด (Concept) และทฤษฎี (Theory) ทางกฎหมายอะไรบ้างที่สนับสนุนให้สามารถทำได้
2. กรณีที่มีกฎหมายระบุนำโอนหุ้นไว้ หรือให้อำนาจแก่กรรมการบริษัทที่จะปฏิเสธการโอนหุ้นได้ จะถือว่าเป็นข้อจำกัดการโอนหุ้นตามแนวความคิดนี้หรือไม่ อย่างไร และแตกต่างกันอย่างไร
3. การวางข้อจำกัดการโอนหุ้น สามารถทำได้มากน้อยเพียงใดและควรคำนึงถึงปัจจัยใดประกอบบ้าง กล่าวคือ
 - 3.1 จะวางข้อจำกัดเป็นการห้ามโอนโดยเด็ดขาด หรือห้ามโอนให้กับบุคคลเฉพาะรายได้หรือไม่
 - 3.2 การวางข้อจำกัดการโอนนี้ ต้องพิจารณาถึงปัจจัยใดประกอบบ้าง เช่น ขนาดของบริษัท, ราคาในการโอน, การกำหนดระยะเวลา, ขอบเขตของการวางข้อจำกัด, การกำหนดผู้มีสิทธิจะได้ซื้อหุ้นก่อน เป็นต้น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม
4. หากมีการวางข้อจำกัดการโอนในข้อบังคับแล้ว มีการโอนที่ฝ่าฝืนข้อบังคับนั้น ๆ ผลจะเป็นอย่างไร
5. ข้อดี - ข้อเสีย ของการวางข้อจำกัดการโอนหุ้นมีอย่างไรบ้าง

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาและวิเคราะห์ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะหุ้นส่วนบริษัท และพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2521 ในประเด็นเรื่องการโอนหุ้น และการวางข้อจำกัดการโอนหุ้นประกอบกับศึกษาทฤษฎีแนวความคิด และกฎหมายบริษัทของต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ โดยเฉพาะกฎหมายบริษัทของสหรัฐอเมริกา และอังกฤษ (ซึ่งกฎหมายบริษัทของอังกฤษนี้ถือเป็นแม่แบบของกฎหมายหุ้นส่วนบริษัทของไทย) ตลอดจนศึกษาคำพิพากษาของศาล ความเห็นของนักกฎหมาย เพื่อหาขอบเขตที่เหมาะสม

ทฤษฎีทางกฎหมาย

1. ทฤษฎีสิทธิพื้นฐานของผู้ถือหุ้น (Shareholder's Rights)
2. ทฤษฎีสิทธิในการได้ซื้อหุ้นก่อน (The pre-emptive rights)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย